Alcuin z Yorku – bystrý mladík stredoveku

Veľmi staré úlohy

Asi poznáte príhodu o vlkovi, koze a hlávke kapusty a ich prevoze cez rieku za daných podmienok. Táto úloha je veľmi stará. Nachádza sa už v spise *Úlohy na bystrenie rozumu mladých* z 8. storočia. Autorom tejto práce, ktorá obsahuje napríklad aj úlohy o psovi a králikovi, o sto mericiach pšenice a ďalšie, je **Alcuin z Yorku** (asi 735 – 804), učiteľ, filozof i básnik na dvore Karola Veľkého (747 – 814) v Aachene okolo roku 781. Jeho latinské meno Alcuin (Albinus) pochádza z keltského Alh-win, čo znamená priateľ chrámu.

Doba a prostredie

York je arcibiskupské sídlo so starou kultúrnou tradíciou a známou kláštornou školou. Tam sa okolo roku 735 narodil anglosaský učenec Alcuin. Vyštudoval a potom prednášal v miestnom kláštore. Od roku 781 viedol kultúrne a školské záležitosti panovníka Karola Veľkého, šíril v jeho ríši vzdelanie (elementárne, artistické i teologické). Základom boli modlitby, žalmy a spev, sedem slobodných umení (gramatika, rétorika, logika, aritmetika, geometria, hudba, astronómia), Biblia a komentáre cirkevných otcov. Cieľom bolo spoznať a spájať kresťanský obsah s klasickými znalosťami. Metódou boli otázky a odpovede s ohľadom na proces vnímania, pamäti a obrazotvornosti. Jednou zo zásad bola myšlienka: „*Rozumne sa pýtať znamená vyučovať*.“

Alcuin spísal traktáty o gramatike, rétorike, dialektike i hudbe, filozofické a teologické spisy i spisy z histórie. Zvlášť vnímal logiku ako umenie rozumu, ktoré usporadúva poznanie javov ľudských i božských. Radil cisárovi v politických otázkach. Od roku 796 bol opátom v kláštore sv. Martina v Tours, kde vybudoval významnú školu na šírenie vzdelanosti vo Francúzsku. Alcuin z Yorku zomrel 19. mája 805 a jeho telo je pochované v kláštornom kostole v Tours.

Bystrý um

Už spomínaný spis *Úlohy na bystrenie umu mladých* (Propositiones ad acuendos iuvenes) je zbierkou 53 počtárskych úloh. Nájdeme v nej napríklad riešenie úlohy ako rozdeliť 100 mincí medzi 100 osôb, aby muži dostali po

troch, ženy po dvoch a každé dve deti spolu po jednej minci. Alcuin uvádza riešenie, podľa ktorého bolo zo 100 osôb 11 mužov, 15 žien a 74 detí. Iné z ďalších piatich riešení neuvádzal. (Poznáte tieto ďalšie riešenia?) Súčasťou tejto zbierky úloh sú aj zadania úloh o postupnostiach (napr. o počte holubov na 100-priečkovom rebríku, ak na jednotlivých priečkach sedia holuby postupne v počte 1, 2, 3, ..., 100), výpočet obsahov, ale aj zadania kombinatorických úloh i rôzne výpočtové zadania a úlohy s nematematickou základnou úvahou.

Historické zázemie

Karolínska renesancia priniesla oživenie vzdelávania v starších kláštorných školách a školách vznikajúcich pri katedrálach. Írsky mních Alcuin z Yorku usporiadal zásadné výroky autorít (Beda Venerabilis, Isidor, Boethius, Augustín, Cicero) pre školské potreby. Prispel k celkovej obnove a reforme vzdelania vo Franskej ríši. V roku 800 sa Karol Veľký stal rímskym cisárom. Ukazuje sa, že aj podnety zo začiatku stredoveku, ktoré sú ešte stále súčasťou školskej matematiky, patria k európskemu kultúrnemu dedičstvu a vytvárajú historické korene rôznych matematických disciplín.

Dušan Jedinák